

MED EN CYBORG I KOFFERTEN

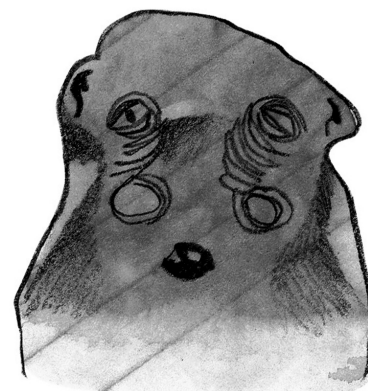
Av Ruben Solér

Etter å ha tatt en bachelor i idéhistorie valgte jeg å søke meg inn på masteren ESST – Society, Science and Technology in Europe, på det Samfunnsvitenskapelige Fakultet. Jeg visste ikke så mye om hva dette studiet egentlig gikk ut på da jeg søkte, men håpet jeg hadde gjort et valg som ville få meg ut i arbeidslivet. På hjemmesidene til Senter for Teknologi, Innovasjon og Kultur (TIK) som driver masteren, skilte de med at studentene ved dette programmet både kommer raskest ut i jobb etter endt utdanning, og har best startlønn av HF- og SV-studenter. Det hørtes unektelig fristende ut for en idéhistoriker som ikke helt visste hva en master i idéhistorie skulle være godt for.

Nå er jeg imidlertid fortsatt glad i mitt forhenværende fag, og på hjemmesiden til ESST-programmet så jeg at de bød på både Michel Foucault og Bruno Latour; førstnevnte en figur jeg var godt kjent med gjennom bacheloren, sistnevnte en jeg ikke hadde lest alt for mye av, men hvis aktør-nettverk-teori hadde gitt meg mersmak etter et idéhistorieemne om kontemporær tenkning. Det skulle allikevel vise seg at det ikke bare var franskmenn ESST hadde å by på. Opptil flere av medstudentene mine fikk seg en overraskelse hva det faglige angikk, da det første semesteret viste seg å være fordelt mellom STS og innovasjonsstudier. Sistnevnte var i og for seg interessant nok, men bedriftsbesøk til Statkraft, Telenor og Det Norske Veritas med powerpointpresentasjoner fra HR-ansatte ble litt i meste laget for en venstreorientert pomoentusiast¹. Det var heller STS-delen av programmet som hadde motivert meg til å søke, hvor blant annet feministisk epistemologi og vitenskapsosiologi er blant temaene.

Om det var interessen min for digitale teknologier eller et ønske om å utforske ikke-menneskelig aktørskap, så fant jeg uansett ut at jeg hadde lyst til å ta spesialiseringen min ved Århus Universitet, hvor jeg også skrev masteroppgaven.

Spesialiseringen de tilbyr heter «Analyzing Organization IT and agency», og forskningsarbeidet de

Illustrasjon: Marianne Røthe Arnesen

bedriver dreier seg hovedsakelig om helseteknologier og overvåkning. Med aktør-nettverk-teori og postfenomenologi som de dominerende tankestrømningene, var jeg sikker på at jeg i det minste hadde valgt noe nytt og spennende da jeg entret danskebåten med en norsk medstudent i slutten av januar 2012. Overfarten til Danmark, med danseband og «happy hour» i baren den første timen på båten, skal jeg ikke helt fordomsfritt si fungerte som en kulturell oppmykning til våre sydlige naboers festkultur. Kanskje minus dansebandbiten, den eiendommeligheten er hovedsakelig vår og svenskenes. Denne karakteristikken av danskene som drikkeglade er forøvrig heller ikke negativt ment; det er noe eget ved å påbegynne inntaket klokken ti på formiddagen, oppleve kvantumsrabatt på shots, og en fornemmelse av nostalgi ved eksponering for innerøyking. Det var likevel den vakkende språkførståelsen de første to månedene – begge veier, skal medgis – som fikk meg til å føle meg mest norsk. Å bo i et helnorsk kollektiv tilrettela heller ikke for språklæringen, men det var til gjengjeld fint å ha en arena hvor man kunne snakke om det å være norsk i Danmark. Boligmarkedet var en problematikk som gjorde at jeg følte litt ekstra på det å være hjemmefra. At det var et presset leiemarked var jeg vant til fra Oslo, men at de opererte med regulert kvadratmeterpris og at det er vanlig å slipe gulvene ved utflytting var noe annet. (Det siste slapp vi heldigvis.) I det hele tatt leier danskene mer enn nordmenn, og vi to som reiste ned hadde egentlig enorm flaks da vi klarte å sikre to rom i et kollektiv i den veldig trivelige bydelen Fredriksbjerg. Når det gjelder kollegiene (studenthybler) i selve byen, fant vi ut at ventetiden gjerne oversteg et helt år.

Hva det faglige angår, så er postfenomenologi kanskje ikke en filosofisk retning så mange kjenner til, hverken her til lands eller annetsteds. Selv om den er ung, er postfenomenologien på vei frem som en markant retning innen STS, med et prosjekt om å skape et rammeverk for analyse av menneskers konkrete relasjoner til teknologier. Som et motsvar til den klassiske fenomenologiens dysto-

piske holdning til moderne teknologi, kanskje tydeligst formulert av Heidegger og Jaspers, vil postfenomenologien argumentere for at menneske og teknologi konstituerer hverandre, heller enn at påvirkning går ensrettet den ene eller andre veien.

En av de mest interessante tesene er utviklet av den amerikanske filosofen Don Ihde, som mer eller mindre egenhendig grunnla retningen gjennom 1980- og 90-tallet. Denne tesen går ut på at teknologiske artefakter innehar en form for intensjonalitet, forstått som at de «opplever» verden på en bestemt måte, og da på et vis som er umulig for ikke-mediert menneskelig persepsjon. Det påfølgende argumentet er at teknologier, med datamaskinen som et godt eksempel, impliserer kroppen i de retningslinjer den gir for bruk. Vi sitter gjerne når vi skal bruke en datamaskin, og når vi ser på et bilde av en galakse er dette bildet gjort både isomorft, og beskuelig i det hele tatt, gjennom teknologisk mediering.

Temaet om kroppslig interaksjon med verden gjennom gjenstander vil sikkert virke gjenkjennbart for de som har lest Maurice Merleau-Ponty, som, gjennom eksemplet med mannen hvis blindestokk blir en integrert del av hans erfaring av verden, viser at teknologier (i bred forstand) kan sees som å fungere protetisk. Merleau-Ponty gikk dog ifølge postfenomenologene ikke langt nok, fordi han ikke formulerte et robust konseptuelt rammeverk som kan brukes til å analysere mer komplekse teknologiske intensjonaliteter. Et slikt rammeverk kan gi oss innsikt i hvordan menneskelig handling og persepsjon medieres, og dermed gi oss mulighet til å tenke ansvarlig rundt teknologiutvikling.

Gjennom å radikaliserer begrepet om aktørskap innen postfenomenologien har Ihdes arvtager, nederlandske Peter-Paul Verbeek, forsøkt å nærme seg aktør-nettverk-teori (ANT). Dette til tross for Latours påstand om at postfenomenologene arbeider med bevissthet, og således ikke unnslipper subjekt-objekt-dikotomien. Et motsvar fra Verbeek ligger i konseptet «cyborg relations»; det eksisterer

menneske-teknologi-relasjoner hvor den delte intensjonaliteten ikke uten videre kan identifiseres og tilbakeføres til de to aktørene i ligningen. For å si det litt provokativt, så vil denne kategorien menneske-teknologi-relasjoner vise at persepsjon og handling ikke kan forstås uten at vi gjør rede for teknologiers rolle i vår tilgang til verden. Overordnet har postfenomenologien et prosjekt om å si oss noe om menneskelig erfaring som sådan, hvor innsikten av at teknologier er med på å forme den erfaringen vektlegges. I og med at ANT ikke befatter seg med den fenomenologiske delen av ligningen i analyse av aktørskap, er det her postfenomenologi kan virke komplementært. Men nå tilbake til «reisen» i reisebrevet.

Foruten et spennende faglig miljø, var det sosiale ved universitetet godt. Selv om vi endte opp med å kun være tre personer som satt gjennom sommersemesteret og skrev før vi leverte vår oppgave i starten av oktober. Som et lite forskningssenter var det lett å forholde seg til de ansatte, med den ekstra bonus at vi fikk et kontor i samme gang som dem. Det var altså ikke lange veien om det var noe vi ønsket å diskutere eller spørre om. Dette forholdet reflekterte til en viss grad byen i seg selv, som er definert av å være halvparten så stor som Oslo, men med et universitet omtrent på størrelse med UiO. Det betyr mange studenter i en liten bykjerne, hvor det tar under femten minutter med sykkel fra den ene enden til den andre. Dette har selvsagt noe å gjøre med at byen er spesielt godt tilrettelagt for syklister. En viss ironi var det dog for en nordmann som ikke hadde all verdens kjennskap til byen fra før av, at det som må være den lengste og bratteste bakken i Danmark var den som førte opp til vår del av universitetet. Litt gratis trening var likevel fint i en hverdag som hovedsakelig bestod av lesing, skriving og kaffepauser, slik de fleste studenttilværelser gjerne gjør.

NOTER

¹ En tilsiktet «vittig» forkortelse av postmodernisme.